

OEDIPUS REX
Kralj Edip

Opera-oratorij u dva čina prema Sofoklu
Tekst: Jean Cocteau
Latinski prijevod : Jean Daniélou

PROLOG

Pripovjedač

Gledatelji,

Prisustvovat ćete izvedbi *Kralja Edipa* na latinskom jeziku. Da se prištedi napor Vašim ušima i pamćenju, te kako opera-oratorij od zbivanja zadržava tek stanovitu veličanstvenost, uzgredice ću Vas podsjećati na Sofoklovu dramu.

I ne znajući to, Edip se bori sa silama koje nas nadziru s one strane smrti. Netom se rodio, one mu postaviše zamku, koja će se sada, pred Vašim očima, zaklopiti.

Evo drame.

Tebu obuzima beznađe. Nakon Sfinge - kuga. Zbor preklinje Edipa da spasi svoj grad. Edip je pobijedio Sfinagu; on obećava.

ACTUS PRIMUS

Chorus

Caedit nos pestis,
Theba peste moritur.
E peste serva nos
Qua Theba moritur.
Oedipus adest pestis;
E peste libera urbem,
Urbem serva morientem.

Oedipus

Liberi, vos liberabo a peste.
Ego clarissimus Oedipus vos diligo,
Eg Oedipus vos servabo.

Chorus

Serva nos adhuc,
Serva urbem, Oedipus;
Serva nos, clarissime Oedipus!
Quid faciendum, Oedipus,
Ut liberemur?

Oedipus

Uxor is frater mittitur
Oraculum consulit,
Deo mittitur Creo;
Oraculum consulit,
Quid faciendum consulit,
Creo ne commoretur.

Chorus

PRVI ČIN

Zbor

Kuga se obrušila na nas,
Teba umire od kuge.
Sačuvaj nas od kuge
Koja opustošuje Tebu.
Edipe, kuga je ovdje;
Oslobodi grad od kuge
Spasi grad koji umire.

Edip

Građani, oslobodit ću vas kuge.
Ja, presajjni Edip, ljubim vas,
Ja, Edip, spasit ću vas.

Zbor

Spasi nas sada,
Spasi grad, Edipe;
Spasi nas, presajjni Edipe!
Što da radimo, Edipe,
Kako bi se spasili

Edip

Poslan je brat moje žene
Da upita za savjet proročište,
Kreont je poslan bogu;
Da upita za savjet proročište,
Da pita što nam je činiti,
Kreont se žuri.

Zbor

Vale, Creo! Audimus,
Vale, Creo! Cito, cito,
Audituri te salutant.

Zdravo, Kreonte, da čujemo,
Zdravo, Kreonte! Brzo kaži,
Pozdravljaju te oni koji te žele čuti.

Pripovjedač

Dolazi Kreont, Edipov šurjak: vraća se iz proročišta, gdje je pitao za savjet. Proročište zahtijeva da se kazni Lajevo ubojstvo. Ubojica se krije u Tebi; treba ga otkriti, pod svaku cijenu. Edip se hvali vještinom odgonetanja zagonetki. On će otkriti i protjerati ubojicu.

Creo

Respondit deus:
Laium ulcisci
Scelus ulcisci;
Reperire peremptorem,
Thebis peremptor latet.
Latet peremptor regis,
Reperire opus istum;
Luere Thebas,
Thebas a labe luere,
Caedem regis ulcisci,
Regis Laii perempti,
Thebis peremptor latet.
Opus istum reperire,
Quem depelli deus iubet.
Peste inficit Thebas. -
Apollo dixit deus.

Oedipus

Non reperias vetus scelus,
Thebas eruam,
Thebis incolit scelestus,

Chorus

Deus dixit, tibi dixit.

Oedipus

Mihi debet se dedere.
Opus vos istum deferre.
Thebas eruam,
Thebis pellere istu,
Vetus scelus non reperias.

Chorus

Thebis scelestus incolit.

Oedipus

Deus dixit...
Sphinga solvi, carmen solvi,
Ego divinabo,
Iterum divinabo,
Clarissimus Oedipus,
Thebas iterum servabo,

Kreont

Bog odgovara:
Laja osveti,
Zločin kazni;
Pronađi ubojicu,
Ubojica se skriva u Tebi.
Kraljev ubojica se skriva,
Treba ga pronaći;
Očisti Tebu,
Očisti Tebu od ove ljage,
Osveti kraljevu smrt,
Ubijenog kralja Laja,
Ubojica skriva se u Tebi.
Treba ga pronaći,
Bog želi da bude prognan.
Kugom je zarazio Tebu.-
Tako je rekao bog Apolon.

Edip

Nisi ti otkrio stari zločin,
Ja ću pretražiti Tebu,
Zločinac živi u Tebi.

Zbor

Tako je bog tebi rekao.

Edip

Meni se obratio.
Ja ću zadatak izvršiti.
Pretražit ću Tebu,
Prognat ću ga iz Tebe,
Nećeš ti riješiti stari zločin.

Zbor

Ubojica živi u Tebi.

Edip

Bog je rekao...
Ja sam riješio Sfinginu zagonetku,
Ja ću riješiti ,
Odgonetnut ću i ovu,
Ja presvijetli Edip,
Još jednom ću spasiti Tebu,

Ego Oedipus carmen divinabo.

Ja Edip riješit ću zagonetku.

Chorus

Solve! Solve, Oedipus, solve!

Zbor

Riješi! Riješi, Edipe, riješi!

Oedipus

Polliceor divinabo,
Clarissimus Oedipus,
Polliceor divinabo.

Edip

Obećavam da ću riješiti,
Ja presvijetli Edip,
Obećavam da ću riješiti.

Pripovjedač

Edip se pitanjem obraća samom vrelu istine: proroku Tiresiji. Tiresija uskraćuje odgovor. On već zna da je Edip igračka u rukama nemilosrdnih bogova. Njegova šutnja razjari Edipa: on optuži Kreonta da hlepi za prijestoljem, a Tiresiju da mu je saveznik. Ogorčen tako nepravednim postupkom, Tiresija donosi odluku. Vrelo istine progovara. Evo proročanstva: ubojica kralja je kralj.

Chorus

Delie, exspectamus,
Minerva filia Jovis,
Diana in trono insidens,
Et tu, Phoebe,
Insignis iaculator,
Sucurrite nobis.
Ut praeceps ales ruit malum
Et premitur funere funus,
Et corporibus corpora inhumata.
Expelle, everte in mare
Atrocem istum Martem
Qui nos urit inermis
Dementer ululans.
Et tu, Bacce, cum taeda
Advola nobis urens infamem
Inter deos deum.
Salve, Tiresia,
Homo clare, vates!
Dic nobis quod monet deus,
Dic cito, sacrorum docte, dic!

Zbor

Delski bože (Apolone), mi čekamo,
Minervo, kćerko Jupitrova,
Dijano, koja sjediš na prijestolju,
I ti Febe,
Strijelče,
Pritecite nam u pomoć.
Nesreća juri na nas,
Mrtvac leži na mrtvacu,
Nepokopana tijela jedna na drugima.
Izgnajte, bacite u more
Užasnog Marsa,
Koji ubija nas bespomoćne,
Urlajući poput luđaka.
A ti, Bakho, požuri k nama
S bakljom i zapali
Najgoreg od svih bogova.
Pozdravljen da si, Tiresija,
Slavni proroče!
Kaži nam što nas opominje bog,
Brzo reci, učeni proroče, reci!

Tiresias

Dicere non possum,
Dicere non licet,
Dicere nefastum,
Oedipus, non possum,
Dicere ne cogas,
Cave ne dicam.
Clarissime Oedipus,
Tacere fas.

Tiresija

Ne mogu vam reći,
Ne smijem reći,
Bio bi grijeh reći,
Edipe, ne mogu,
Ne tjeraj me da kažem,
Čuvaj se da ne kažem.
Presvijetli Edipe,
Dopusti da šutim.

Oedipus

Taciturnitas te accusat:
Tu peremptor.

Edip

Tvoja te šutnja optužuje:
Ti si ubojica!

Tiresias

Tiresija

Miserande, dico,
 Quod me accusas, dico.
 Dicam quod dixit deus;
 Nullum dictum celabo:
 Inter vos peremptor est,
 Apud vos peremptor est,
 Cum vobis, vobiscum est.
 Regis est rex peremptor.
 Rex cecidit Laium,
 Rex cecidit regem,
 Deus regem accusat;
 Peremptor rex !
 Opus Thebis pelli regem,
 Rex scelestus urbem foedat,
 Rex peremptor regis est.

Oedipus

Invidia fortunam odit.
 Creavistis me regem,
 Servavi vos carminibus
 Et creavistis me regem.
 Solvendum carmen,
 Cui erat solvendum?
 Tibi, homo clare, vates;
 A me solutum est
 Et creavistis me regem.
 Invidia fortunam odit.
 Nunc, vult quidam munus meum,
 Creo vult munus regis.
 Stipendarius est Tiresia!
 Hoc facinus ego solvo!
 Creo vult rex fieri.
 Quis liberavit vos carminibus?
 Amici! Ego Oedipus clarus, ego.
 Invidia fortunam odit.
 Volunt regem perire,
 Vestrum regem perire,
 Clarum Oedipodem, vestrum regem.

Chorus

Gloria!
 Laudibus regina Jocasta
 In pestilentibus Thebis.
 Laudibus regina nostra.
 Laudibus Oedipodis uxor.
 Gloria!

ACTUS SECUNDUS

Bijedniče, reći ću,
 Kad me optužuješ, progovorit ću.
 Reći ću što je rekao bog;
 Niti riječ neću izostaviti:
 Između vas nalazi se ubojica
 Kod vas je ubojica,
 On je uz vas i s vama.
 Kraljev ubojica je kralj.
 Kralj je ubio Laja,
 Kralj je ubio kralja,
 Bog optužuje kralja;
 Kralj ubojica!
 Teba mora prognati kralja,
 Kralj je zločinac koji sramoti grad,
 Kralj je ubojica kralja.

Edip

Zavist mrzi sreću.
 Izabrali ste me za kralja,
 Spasio sam vas od Sfinge
 Stoga ste me postavili za kralja.
 Zagonetku je trebalo riješiti,
 Tko ju je odgonetnuo?
 Ti, sjajni čovječe i proroče?
 Ja sam je riješio
 I stoga me izabrate za kralja.
 Zavist mrzi sreću.
 Sada netko želi moje žezlo,
 Kreont želi kraljev tron.
 Tiresija je potkupljen!
 Ovu ću zavjeru ja riješiti!
 Kreont želi postati kralj.
 Tko vas je spasio od Sfinge?
 Ja, prijatelji, ja, slavni Edip.
 Zavist mrzi sreću.
 Oni žele da kralj umre,
 da vaš kralj umre,
 Slavni Edip, vaš kralj.

Zbor

Slava!
 Slavimo kraljicu Jokastu
 U Tebi inficiranoj kugom.
 Slavimo našu kraljicu.
 Slavimo Edipovu ženu.
 Slava!

DRUGI ČIN

Pripovjedač

Svađa prvaka dozove Jokastu. Čut ćete je kako ih smiruje, kako ih kori što se nadvikuju u gradu poharanom bolešću. Ona u proročanstva ne vjeruje. Dokazat će da su proročanstva lažljiva. Na primjer, proročeno je da će Laj umrijeti od ruke njezina sina; no Laja su ubili razbojnici na raskrižju triju putova prema Daulidi i Delfima.
 Trivium! Tropuće! Pazite dobro na tu riječ. Ona prestravi Edipa, koji se sjeti da je na dolasku iz Korinta, prije susreta sa Sfingom, ubio nekog starca na raskrižju triju putova.

**Ako je to bio Laj - što učiniti? Ta ne smije se vratiti u Korint, jer proročište mu je zaprijetilo da će ubiti svog oca i oženiti se svojom majkom.
Obuzima ga strah.**

Jocasta

Nonn erubescite, reges,
Clamare, ululare in aegra urbe
Domesticis altercationibus ?
Nonn erubescite in aegra urbe
Clamare vestro domesticos clamores?
Coram omnibus clamare,
Coram omnibus domesticos clamores
Clamare in aegra urbe, reges,
Nonn erubescite?
Ne probentur oracula
Quae semper mentiantur.
Oracula – mentita sunt oracula.
Cui rex interficiendus est?
Nato meo!?
Age rex peremptus est,
Laius in trivio mortuus.
Ne probentur oracula
Quae semper mentiantur,
Cave oracula!

Oedipus

Pavesco, subito, Jocasta,
Pavesco maxime, Jocasta, audi:
Locuta es de trivio?
Ego senem cecidi,
Cum Corintho exederem,
Cecidi in trivio,
Cecidi, Jocasta, senem.

Jocasta

Oracula mentiuntur,
Semper oracula mentiuntur,
Oedipus, cave oracula:
Quae mentiuntur.
Domum cito redeamus,
Non est consulendum.

Oedipus

Pavesco, maxime pavesco,
Pavesco subito, Jocasta;
Pavor magnus, Jocasta,
In me inest.
Subito pavesco, uxor Jocasta.
Nam in trivio cecidi senem.
Volo consulere,
Consulendum est, Jocasta,
Volo videre pastorem.
Sceleris superest spectator.
Jocasta, consulendum,
Volo, consulere, sciam!

Jokasta

Zar vas nije stid, kraljevi,
Galamiti i svađati se u okuženom gradu
Zbog vaših osobnih trzavica?
Kako vas nije sram u bolesnom gradu
Prepustiti se osobnim prepirkama?
Kako se ne stidite vikati,
u oboljelom gradu,
kraljevi, pred svima
razotkrivati osobne prepirke?
Ne treba vjerovati proročanstvima
Jer uvijek lažu.
Proročanstva su lažna.
Tko je ubio kralja?
Moj sin!?
Kralj je bio ubijen,
Laj je umro na tropuću.
Ne treba vjerovati proročanstvima
Jer uvijek lažu,
Čuvaj se proročanstava!

Edip

Odjednom me uhvatio strah, Jokasto,
Silno sam se uplašio, Jokasta, čuj:
Spomenula si tropuće?
Kad sam izlazio iz Korinta,
Ubio sam jednog starca,
Na tropuću sam, Jokasto,
Ubio jednog starca.

Jokasta

Proročanstva lažu,
Uvijek lažu,
Edipe, čuvaj se proročanstava;
Ona lažu.
Vratimo se brzo kući,
Ovdje nećemo čuti istine.

Edip

Bojim se, užasno se bojim,
Odjednom strepim, Jokasto;
Veliki me strah, Jokasto,
Obuzeo.
Odjednom strepim, ženo Jokasto.
Jer sam na tropuću ubio starca.
Želim saznati istinu,
Istina se mora saznati, Jokasto,
Želim govoriti s pastirom.
Bio je svjedok zločina.
Jokasto, istinu treba otkriti,
Ja moram znati istinu!

Pripovjedač

Svjedok umorstva izlazi iz sjene. Glasnik dojavljuje Edipu Polibovu smrt i ujedno mu otkriva da je bio samo Polibov posinak.

Jokasta shvaća. Pokušava zaustaviti Edipa. Bježi.

Edip pomisli da ju je obuzeo stid kad je shvatila da se udala za beznačajna pridošlicu.

O, taj Edip, tako uznosit, jer je kadar sve odgonetnuti!

U zamci je. I jedini je koji to ne uviđa.

Istina ga pogađa punom snagom. On pada. Pada sa svoje visine.

Chorus

Adest omniscius pastor
Et nuntius horribilis.

Nuntio

Mortuus est Polybus,
Senex mortuus Polybus
Non genitor Oedipodis;
A me ceperat Polybus,
Ego attuleram regi.

Chorus

Versus non fuerat pater Oedipodis!

Nuntio

Falsus pater per me!

Chorus

Falsus pater per te!

Nuntio

Reppereram in monte
Puerum Oedipoda,
Derelictum in monte
Parvulum Oedipoda
Foratum pedes,
Vulneratum pedes,
Parvulum Oedipoda.
Reppereram in monte,
Attuleram pastori
Puerum Oedipoda.

Chorus

Resciturus sum monstrum,
Monstrum resciscam.
Deo claro Oedipus natus est,
In quibus repertus est.

Pastor

Oportebat tacere, nunquam loqui.
Sane repperit parvulum Oedipoda,
A patre, a matre
In monte derelictum
Pedes laqueis foratum.
Utinam ne diceret;

Zbor

Evo pastira koji sve zna,
Evo i glasnika, donosioca strašne vijesti.

Glasnik

Polib je mrtav,
Mrtvi stari Polib
Nije bio Edipov otac;
Od mene ga je Polib dobio,
Ja sam ga donio kralju.

Zbor

Nije bio pravi Edipov otac!

Glasnik

Po meni je postao lažni otac!

Zbor

Po tebi je postao lažni otac!

Glasnik

U planini sam našao
Dječaka Edipa,
Ostavljenog na brdu
Dječaćića Edipa
Probodenih nogu,
Izranjenih nogu,
Dječaćića Edipa.
Pronašao sam u planini,
I donio pastiru
Dječaka Edipa.

Zbor

Upravo sam čuo užasnu vijest,
A bit će ih još!
Od boga i gorske nimfe,
Na čijoj gori je pronađen.

Pastir

Trebalo je šutjeti, i nikako ne izreći.
Uistinu je pronašao dječaćića Edipa,
Od oca i majke
Na brdu ostavljenog
Probodenih svezanih nogu.
Kamo sreće da nisi progovorio;

Hoc semper celandum
Inventum esse in monte
Derelictum parvulum,
Parvum Oedipoda,
In monte derelictum.
Oportebat tacere, nunquam loqui.

Oedipus

Nonne monstrum rescituri
Quis Oedipus, genus Oedipodis sciam.
Pudet Jocastam, fugit.
Pudet Oedipi exulis,
Pudet Oedipodis generis,
Sciam Oedipodis genus;
Genus meum sciam.
Nonne monstrum rescituri,
Genus Oedipodis sciam,
Genus exulis mei.
Ego exul exulto.

Pastor et Nuntio

In monte repperit est,
A matre derelictus;
A matre derelictus
In montibus repperimus.
Laio Jocastae natus!
Peremptor Laii parentis!
Coniux Jocastae parentis!
Utinam ne diceret,
Oportebat tacere,
Nunquam dicere istud:
A Jocasta derelictus
In monte repperit est.

Oedipus

Natus sum quo nefastum est,
Concubui cui nefastum est,
Cecidi quem nefastum est.
Lux facta est!

Zauvijek je trebalo ostati tajnom
Da je pronađeno na brdu
Napušteno dijete,
Dječčić Edip,
Na brdu ostavljen.
Trebalo je šutjeti i nikada ne reći

Edip

Nisam čuo groznu vijest
Saznat ću tko sam, čijeg je roda Edip.
Jokasta se srami, pobjegla je.
Srami se što je Edip odbačen,
Srami se Edipovog porijekla,
Saznat ću Edipov rod;
Doznat ću svoje porijeklo.
Vijest me ne užasava,
Saznat ću Edipov rod,
Rod iz kojeg sam izbačen.
Ja izgnanik se radujem.

Pastir i Glasnik

Na brdu je pronađen,
Ostavljen od majke;
Napuštenog od majke
Pronašli smo na brdu.
Sina Laja i Jokaste!
Ubojicu oca Laja!
Muža majke Jokaste!
Da barem nisi progovorio,
Morao si šutjeti,
I nikada to ne izreći:
Od Jokaste ostavljen
Na brdu pronađen.

Edip

Moje rođenje je grijeh,
Moj brak je grijeh,
Ubio sam oca što je grijeh.
Bljesnula je istina!

Pripovjedač

A sada ćete čuti glasoviti monolog "Jokastina božanska glava mrtva je" - monolog u kojem glasnik kazuje Jokastin kraj.
On jedva uspijeva otvoriti usta. Zbor preuzima njegovu ulogu i pomaže mu da izrekne kako se kraljica objesila i kako je Edip probô sebi oči njezinom zlatnom iglom.
Slijedi epilog.
Kralj je uhvaćen. Źeli se svima pokazati, pokazati svima nečistu životinju, rodoskrvnika, ocubojicu, ludu.
Protjeraju ga. Protjeraju ga najvećom mogućom blagošću.
Zbogom, zbogom, ubogi Edipe! Zbogom, Edipe!
Mi te ljubljamo.

Nuntio

Divum Jocastae caput mortuum!

Chorus

Glasnik

Jokastina božanska glava je mrtva!

Zbor

Mulier in vestibulo
Comas lacerare.
Claustris occludere fores,
Occludere, exclamare.
Et Oedipus irrumpere,
Irrumpere et pulsare,
Et Oedipus pulsare, ululare.

Nuntio

Divum Jocastae caput mortuum!

Chorus

Et ubi evellit claustra,
Suspensam mulierem,
Omnes conspexerunt!
Et Oedipus praeceps ruens
Illam exsolvebat, illam collocabat;
Illam exsolvere, illam collocare.
Et aurea fibula et avulsa fibula
Oculos effodire;
Ater sanguis rigare.

Nuntius

Divum Jocastae caput mortuum!

Chorus

Ecce! Regem Oedipoda,
Foedissimum monstrum monstrat,
Foedissimam belluam.
Ellum, regem Oedipoda!
Ellum, regem occaetum!
Rex patricida, miser Oedipus,
Miser rex Oedipus carminum coniecto.
Adest! Ellum! Regem Oedipoda!
Vale Oedipus,
Te amabam, te miseror.
Miser Oedipus, oculos tuos deploro,
Vale, Oedipus,
Miser Oedipus noster.
Te amabam, Oedipus.
Tibi valedico, Oedipus,
Tibi valedico.

U svojoj ložnici
Žena čupa sebi kosu.
Zatvara vrata,
Zakračunava, viče.
Dojuri Edip,
Navali na vrata i udara,
Edip udara i urliče.

Glasnik

Božanska Jokastina glava je mrtva!

Zbor

A kad je razvalio vrata,
Svi su ugledali
Obješenu ženu!
Edip pojuri prema njoj
Oslobodi je od omče,
Položi je na krevet.
I njenom zlatnom ukosnicom
Iščupa sebi oči;
I bljune crna krv.

Glasnik

Božanska Jokastina glava je mrtva!

Zbor

Gledajte kralja Edipa!
Prikazuje sebe kao gnjusno čudovište,
Kao najogavniju nakazu.
Eno ga, kralja Edipa.
Pogledajte oslijepljenog kralja!
Kralj ocubojica, jadni Edip,
Jadni kralj Edip, odgonetač zagonetki.
Tamo je! Gledajte ga! Kralja Edipa!
Zbogom Edipe,
Voljeli smo te, suosjećali s tobom.
Jadni Edipe, oplakujemo tvoje oči,
Zbogom Edipe,
Jadni naš Edipe,
Voljeli smo te, Edipe.
Pozdravljamo te, Edipe,
Zbogom!